

Recenzowana monografia obejmuje polem badawczym jedynie genezę sądownictwa administracyjnego w Austrii, pozostawiając na uboczu dorobek orzecznictwa Trybunału Administracyjnego. Ukazanie więc znaczenia instytucji prawa publicznego w Austrii, tj. Trybunału Państwa i Trybunału Administracyjnego, dla ugruntowania w Austrii zasad państwa prawnego przyjąć może dopiero analiza i opis ich judykatury. Podjęcie tego ważkiego problemu stanowi wciąż wyzwanie austriackiej nauki historyczno-prawnej, mimo częściowego przedstawienia orzecznictwa obu trybunałów, w czym ma swój udział niżej podpisany, co był łaskaw zaznaczyć autor w swojej pracy. Niewątpliwie monografia Thomasa Olechowskiego ma szansę spełnić funkcje katalizatora badań historyczno-prawnych nad judykaturą obu trybunałów, co pozwoli ocenić wpływ prekursorskich modeli sądownictwa administracyjnego i konstytucyjnego na kształtowanie się rządów prawa w austriackiej monarchii konstytucyjnej w drugiej połowie XIX wieku.

ANDRZEJ DZIADZIO (Kraków)

Jiří Novotný, Jiří Šouša, *Banka ve znamení zeleného Čtyřlístku – Agrární banka 1911-1938 (1948)*, Univerzita Karlova, Vydavatelství Karolinom, Praha 1996, ss. 419

Wydarzenia ostatnich dziesięciu lat w krajach Europy środkowo – wschodniej, wstąpienie Czech, Polski i Węgier do NATO oraz dążenie tych państw do członkostwa w Unii Europejskiej, wymagają daleko idących przemian ustrojowych. Niezwykle ważną rolę w tworzeniu dogodnych warunków dla właściwego funkcjonowania gospodarki odgrywa system bankowy. Nic więc dziwnego, że tak w Polsce¹, jak i Czechach ukazały się w ostatnich latach prace obrazujące organizację i działalność tych banków, które powstały jeszcze przed epoką realnego socjalizmu. Te z nich, które przetrwały realia gospodarki planowej mogą dziś nawiązać do swych przedwojennych tradycji, historia innych może być swoistym wzorcem dla licznych nowopowstających banków komercyjnych.

W roku 1996 ukazała się w Pradze niezwykle ciekawa monografia banku agrarnego *Banka ve znamení zeleného Čtyřlístku – Agrární banka 1911-1938 (1948)*, napisana przez J. Novotného i J. Šoušu. Praca składa się z trzech części wydzielonych w oparciu o kryterium chronologiczne. Pierwsza dotyczy genezy oraz powstania banku w dobie monarchii austro-węgierskiej. Drugą poświęcono funkcjonowaniu banku w okresie narodzin niepodległej Czechosłowacji oraz w latach dwudziestych, zaś trzecią – działalność banku w latach trzydziestych. Podział ten ma swoje uzasadnienie zarówno ze względu na okoliczności zewnętrzne (wielki kryzys gospodarczy), jak i wewnętrzne – śmierć i odejście z banku jego współzałożycieli (Jan Dwofák) i członków pierwszego kierownictwa (J. Padour, H. Srdinko, K. Sonntág).

Pracę podsumowują dwa samodzielne rozdziały, z których pierwszy jest w istocie merytorycznym zakończeniem rozważań. Zawarto w nim ogólną charakterystykę organizacji i funkcjonowania banku w latach 1911 – 1938. Ostatni rozdział poświęcono działalności banku pod

¹ Z. Landau, *Bank Polska Kasa Opieki SA 1929 – 1989*, W-wa 1991; T. Borkowski, *Bank Polska Kasa Opieki SA*, W-wa 1993; Z. Landau *Bank Gospodarstwa Krajowego: zarys dziejów*, Katowice 1993; Z. Landau, J. Tomaszewski, *Bank Handlowy w Warszawie SA: zarys dziejów 1870 – 1995*, W-wa 1995.

rządami nazistów i komunistów w latach 1938 – 1948². Dołączono również streszczenie w języku angielskim.

Monografia J. Novotnego i J. Šoušy powinna zainteresować nie tylko historyków gospodarki i ekonomii ale również historyków ustroju i prawa, ponieważ w każdej z trzech części zawarto rozdziały poświęcone organizacji i strukturze banku oraz normatywnym podstawom jego działalności. Dodatkowym walorem są liczne tabele i fotografie pozwalające bardziej poznać realia okresu międzywojennego u naszych południowych sąsiadów.

WIESŁAW P. TEKELY (Lublin)

Jacek Czajowski, *Senat Rzeczypospolitej Polskiej pierwszej kadencji 1922-1927. Pozycja prawnokonstytucyjna i praktyka ustrojowa*. Wydawnictwo Sejmowe. Warszawa 1999, ss. 246.

Odrodzenie w 1989 r. senatu przyczyniło się do wzrostu zainteresowania różnymi aspektami przeszłości tej ważnej instytucji w historii ustroju Polski. Do tematu tego sięgnął też Jacek Czajowski, którego przedmiotem badań stał się Senat pierwszej kadencji w okresie Drugiej Rzeczypospolitej. We wstępie Autor sprecyzował wprawdzie, że przedmiotem pracy ma być „analiza pozycji ustrojowej drugiej izby oraz przedstawienie roli tej instytucji w praktyce politycznej” (s. 7), uczynił to jednak pochopnie, gdyż w rzeczywistości skupił się na zapowiadanej w tytule pozycji „ustrojowej” a nie na „politycznej”. Takie rozszerzenie tematyki już w tym miejscu należy wskazać jako wdzięczne pole do dalszych badań.

Praca składa się z 7 rozdziałów poprzedzonych wstępem. W pewien nieporządek panujący w konstrukcji książki wprowadza autor już we wstępie. Tu bowiem przedstawił swoje wnioski, choć nie zapoznał czytelników wcale z tezami ani problemami badawczymi. Uczynił to dopiero na s. 69-70 a w sprawach szczegółowych także na dalszych stronach. Być może sformułowanie podstawnych pytań rozwiązałoby na przykład przyjęte przez Autora założenie o wyższej pozycji sejmu. Teza ta trapi Autora przez całą pracę. Tymczasem obie izby miały inne zadania, nie można ich porównywać w kategorii wyższości, a jedynie zakresu kompetencji. Sejmowi faktycznie powierzono więcej i do tego nieco odmiennych zadań, jednak w świetle Konstytucji marcowej udział senatu w procesie legislacyjnym był niezbędny. Problem ten rozwiązałoby też precyzyjne odróżnienie roli i funkcji senatu, pierwszej rozumianej jako powinność określonych zachowań, drugiej określającej skutki pewnych zachowań. Z lektury książki wynika, że Autor czyni te pojęcia tożsamymi.

J. Czajowski oparł się przede wszystkim na literaturze przedmiotu i sprawozdaniach stenograficznych z posiedzeń senatu. Zamierzał ustalić praktykę ustrojową, a zatem sięgnąć należało do bogatszego skarbcza źródłowego, jak choćby pamiętników czy biografii. Nie wystarczy posiłkować się cytatami z pamiętników zaczerpniętymi z innych opracowań (zob. np. s. 154). Razi też choćby brak wykorzystania monografii poświęconej marszałkowi senatu Woj-

² Momentami przełomowymi były lata 1943 – przekształcenie w bank rolny (Zemědělská banka) – oraz 1948, w którym zaprzestał działalności, by w następnym 1949 zostać znacjonalizowanym.